

3.Цивільне право і цивільний процес

ДО ПИТАННЯ ПРО ПОРЯДОК ОСКАРЖЕННЯ РІШЕННЯ ТРЕТЕЙСЬКОГО СУДУ AD HOC

Котвяковський Ю.О.

кандидат юридичних наук, старший викладач кафедри правосуддя
Сумського національного аграрного університету
м. Суми, Україна

Рішення третейського суду, відповідно до ч. 1 ст. 51 Закону України «Про третейські суди», є остаточним і оскарженню не підлягає. Разом з тим, частиною 3 цієї ж статті визначено вичерпний перелік підстав за наявності яких третейське рішення може бути оскаржене сторонами, третіми особами, а також особами, які не брали участь у справі, у разі якщо третейський суд вирішив питання про їх права і обов'язки, та скасоване компетентним судом.

Таким чином, вказана норма визначає не лише підстави щодо оскарження рішень третейського суду, а й одночасно обсяг повноважень компетентного суду. Такий підхід законодавця звужує права державного суду щодо правового захисту суб'єктів цивільних правовідносин, оскільки підстави оскарження рішень третейських судів мають виключно процесуально-організаційний характер. На нашу думку, це обумовлено необхідністю обмеження можливостей держави для втручання у приватні питання матеріально-правового характеру, які передаються сторонами на розгляд третейського суду, оскільки третейський розгляд спрямований насамперед на досягнення компромісу між сторонами та укладення на його основі мирової угоди (ст. 33 Закону України «Про третейські суди»).

Саме тому в досліджуваному Законі мова йде не про право сторін третейського судочинства на оскарження рішення третейського суду в разі незгоди сторін чи третіх осіб із таким рішенням (як це має місце в сфері державного судочинства), а лише про можливість такого оскарження за

наявності однієї або декількох визначених законом підстав. Якщо ж такі підстави відсутні, то сторони позбавлені права на оскарження рішення третейського суду, навіть незважаючи очевидні порушення норм матеріального права допущені третейським судом під час ухвалення рішення. Саме тому популярність третейського судочинства на сьогоднішній день падає.

Крім того, незначна кількість звернень до третейських судів *ad hoc*, на нашу думку, зумовлена також недостатньо високим рівнем професійності самих третейських суддів під час вирішення певного спору, що виявляється в допущенні низки процесуальних помилок та неправильному застосуванні норм чинного законодавства. Вказаний висновок підтверджується і даними судової практики. Зокрема, рішення Третейського суду для вирішення конкретного спору *ad hoc* від 2 квітня 2008 року було скасоване рішенням Дубенського міськрайонного суду Рівненської області від 21.06.2011 р. у зв'язку з тим, що третейську угоду було підписано відповідачем від імені 150 співвласників майнових паїв, які не уповноважували останнього на вчинення такої дії, на що третейський суд не звернув уваги [2]. В іншій справі № 4807/1586/19, розглянутій 03.04.2019 р. Апеляційним судом Запорізької області було скасовано рішення третейського суду для вирішення конкретного спору від 31 жовтня 2008 р. у зв'язку з тим, що спір не підлягав розгляду третейським судом, оскільки стосувався права власності на об'єкти нерухомого майна [3].

З метою підняття престижу третейського судочинства як одного із найбільш демократичніших альтернативних засобів захисту прав та інтересів фізичних і юридичних осіб вважаємо, що існує необхідність віднайти шляхи для оскарження рішень третейського суду з підстав неправильного застосування норм матеріального права. У першу чергу, на нашу думку, така можливість повинна бути надана сторонам справ, що розглядаються третейськими судами для вирішення конкретного спору (судами *ad hoc*), де часто суддями є особи, які не мають достатнього досвіду у застосуванні норм матеріального права та процесуального права.

За позицією С. О. Юлдашева, один із можливих варіантів вирішення цієї проблеми полягає у створенні спеціального позасудового органу, який би не був підпорядкований судам, не залежав би від судової влади. У зв'язку з цим пропонується створити єдиний недержавний орган із відповідними відділеннями на місцях, у якому б працювали досвідчені фахівці в галузі права та безпосередньо третейського судочинства, де б і розглядалися справи щодо визнання третейських угод недійсними, скасування рішень третейських судів, видачі виконавчих документів на рішення третейських судів. Існування такої системи, на думку вченого, з одного боку, розвантажило б державні суди за рахунок передачі новим органам справ щодо визнання третейських угод недійсними, а з другого – сприяло б розвитку інституту третейського судочинства в Україні [5, с. 165].

На нашу думку, реалізація даного шляху вирішення окресленої проблеми є ускладненою з огляду на низку факторів. По-перше, необхідно визначитись із суб'єктом, на якого буде покладено обов'язок зі створення даної організації. Зважаючи на те, що такий орган повинен бути недержавним, участь у його створенні органів державної влади звісно ж виключається. При цьому функцією такої установи буде перевірка рішень третейських судів на дотримання принципу законності, а тому довіра держави до неї повинна бути високою, а гарантії діяльності такого недержавного органу в межах чинного законодавства – максимальними. Крім того, до системи «третейський суд – державний суд» пропонується запровадити третього незалежного суб'єкта, статус якого в юридичній ієрархії визначити досить складно, адже він повинен стояти на щабель вище, ніж третейський суд, та на щабель нижче, ніж суд державний. Крім того, нагальною проблемою будуть також вирішення питання контролю за діяльністю даного органу, а також матеріальне забезпечення його діяльності. Водночас останні аспекти повинні бути врегульовані таким чином, щоб було забезпечено умови для неупередженої діяльності такого органу, та виключено негативний вплив на нього з боку контролюючого суб'єкта, також і через характер джерела фінансового забезпечення.

Вважаємо, що механізм оскарження рішення третейського суду ad hoc доречно було б представити у вигляді третейського заперечення, суть якого полягає в наданні права сторонам, третім особам, їхнім представникам подати третейське заперечення на таке рішення до будь-якого зареєстрованого постійно діючого третейського суду. При цьому, визначення конкретного постійно діючого третейського суду для розгляду третейського заперечення може бути вказано у третейській угоді сторін, а за відсутності такої умови – шляхом укладення додаткової третейської угоди вже після ухвалення третейським судом ad hoc свого рішення. Такий механізм, на наш погляд, по-перше, надав би можливість перевірити рішення на предмет законності, не виходячи за межі третейської юрисдикції, а по друге – стимулював би виникнення позитивної конкуренції між третейськими судами, результатом якої стало б підвищення якості публічних послуг, що надаються третейськими суддями.

У ході розгляду третейського заперечення, який повинно відбуватись за участю сторін третейського розгляду, постійно діючий третейський суд повинен бути наділений повноваженнями на прийняття рішення про залишення третейського заперечення без задоволення, скасування рішення третейського суду ad hoc повністю чи частково та ухвалення нового по суті спору. Крім того, доцільно надати постійно діючому третейському суду право скасувати рішення третейського суду та визнати мирову угоду укладену сторонами після ухвалення рішення третейським судом; виключити із рішення третейського суду питання, які виходять за межі третейської угоди, ухвалити додаткове рішення, а також роз'яснити порядок виконання рішення третейського суду.

Наявність третейського заперечення сприяла б не лише популяризації третейського судочинства, а також забезпечувала б законність та обґрунтованість судових рішень третейських судів, у першу чергу третейських судів для вирішення конкретного спору, і водночас частково б звільняло державні суди від навантаження з перевірки рішень третейських судів, оскільки третейське судочинство за своєю природою є самостійним, демократичним,

добровільним утворенням для вирішення приватних матеріально-правових спорів, які виникають між фізичними та юридичними особами.

Література:

1. Про третейські суди: Закон України від 11.05.2004 р. № 1701-IV. Дата оновлення: 05.10.2016. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1701-15> (дата звернення: 14.04.2019).
2. Рішення Дубенського міськрайонного суду Рівненської області від 21.06.2011 р., судова справа № 2-325/11 URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/16664076>. (дата звернення 14.04.2019)
3. Ухвала Апеляційного суду Запорізької області від 03.04.2019 р., судова справа № 4807/1586/19 URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/80948308>. (дата звернення 14.04.2019)
4. Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 р. (в редакції Закону № 2147-VIII від 03.10.2017 р.) // ВВР, 2017, № 48, ст.436.
5. Юлдашев С. О. Деякі проблеми третейського судочинства і шляхи їх подолання. Наше право. 2013. № 7. С. 164 – 169.